

Opgave 1 Tbs ter discussie

tekst 1

Wat is tbs?

De strafrechter legt tbs op als iemand een ernstig misdrijf heeft begaan waarvoor de dader niet of slechts ten dele toerekeningsvatbaar was door
5 een gebrekkige ontwikkeling of een psychische stoornis. Ook moet er kans zijn op delictherhaling. Als het misdrijf gedeeltelijk aan iemand kan worden toegerekend, zit deze eerst een
10 gevangenisstraf uit en gaat vervolgens naar een tbs-kliniek. De strafrechter legt tbs op voor de duur van twee jaar. Als tbs is opgelegd wegens een geweldsdelict en de rechter langer

15 verblijf nodig acht, kan hij de termijn telkens verlengen met twee jaar. Overigens zit negentig procent van de delinquenten in een tbs-kliniek vanwege een geweldsdelict. In
20 Nederland zijn twaalf tbs-klinieken. Jaarlijks worden zestienhonderd patiënten behandeld, waarvan 95 procent uit mannen bestaat. (Echter niet alle patiënten zijn te behandelen.)
25 Er stromen steeds minder patiënten uit. Momenteel zijn er ongeveer tweehonderd opnames en tachtig beëindigingen per jaar.

bron: Astrid Smit, Tbs'er laat zich niet vangen, Intermediair van 11 mei 2006.

tekst 2

AANLEIDING EN AFBAKENING PARLEMENTAIR ONDERZOEK

Waar grote maatschappelijke onrust heerst, is diepgaand parlementair onderzoek op zijn plaats. Daarin komt volgens de commissie de ultieme taak
5 van het parlement tot uiting. Daarmee is niet gezegd, dat dergelijk onderzoek als vanzelf zal leiden tot het vinden van misstanden, schuldigen of complotten. Integendeel, zoals bij
10 ieder onderzoek moet ook hier de uitkomst van tevoren niet vastliggen, maar moeten de resultaten het gevolg zijn van het onderzoeksproces.

Het parlementaire onderzoek is het
15 resultaat van een reeks kamerdebatten, die het gevolg zijn van ernstige incidenten met tbs-gestelden.

Voormalig minister Korthals maakt tijdens de openbare gesprekken een

20 opvallende opmerking over de politieke cultuur waarin politiek debat is gebaseerd op een enkele gebeurtenis: «Ik had u, toen ik nog minister was, zeker niet gezegd wat ik u nu ga
25 zeggen. Ik vind oprecht dat de Kamer veel te veel incidentgericht is. Dat doet het voor de bühne erg goed: je maakt veel lawaai, je komt in de publiciteit en weet ik wat. Maar het lost niets op,
30 daar ben ik heilig van overtuigd. Sterker nog, het bevordert angst bij diegenen die met dit systeem moeten werken. En die angst gaat in feite weer leiden tot allerlei tekortkomingen aan
35 het systeem.» Er vallen twee dingen op. Ten eerste geeft Korthals aan dat de politieke cultuur van incidentgerichtheid een averechts effect heeft. De toch al bekritiseerde praktijk functioneert
40

- vervolgens nóg minder goed. Ten tweede geeft Korthals aan, dat hij dit als minister nooit hardop gezegd zou hebben. Ook dat is onderdeel van
- 45 politieke cultuur: kabinetsleden die hun kritiek op het parlement niet (durven) uiten, terwijl deze volgens hun eigen opvatting van wezenlijke betekenis is. (...)

bron: Eindrapport Parlementair onderzoek tbs. Tbs, vandaag over gisteren en morgen. Passages uit hoofdstuk 1 (Kamerstuk 30 250, nrs. 4-5) Sdu Uitgevers. 's-Gravenhage 2006

tekst 3

Passages uit het RMO-rapport *Ontsnappen aan medialogica: tbs in de maatschappelijke beeldvorming*

Framing van het tbs-debat

- In hoeverre is deze medialogica zichtbaar bij de discussie over ontsnapte tbs'ers en het tbs-beleid? We willen deze vraag proberen te beantwoorden door na te gaan of er rondom de tbs-discussie ook sprake is van frame- en hypevorming, en wellicht ook van frameverschuivingen.
- (...)
- 10 **Frame 1:** 'Doorpakken op maatschappelijke veiligheid' (...). Sinds de jaren tachtig is binnen de strafrechtpleging de veiligheid van de samenleving sterker op de
- 15 voorgrond komen te staan. Daders worden minder gezien als subjecten met belangen en rechten (bijvoorbeeld op resocialisatie), en meer als objecten die ter bescherming van de maatschappij onder controle gebracht moeten worden.
- (...)
- 25 **Frame 2:** 'Het systeem faalt!' Het frame van 'doorpakken' loopt in sommige gevallen parallel aan een ander frame, namelijk dat van 'het systeem faalt'. Het is een vaak voorkomend verschijnsel dat ernstige problemen of incidenten leiden tot een roep om krachtdadig handelen via
- 30 grootschalige systeemwijzigingen, terwijl wellicht kan worden volstaan met enkele fijnmazige maar effectieve maatregelen.

bron: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO), Ontsnappen aan medialogica: tbs in de maatschappelijke beeldvorming. – Den Haag: RMO, 2006.

tabel 1

Aantal krantenkoppen over (risico op) incidenten door tbs-ers per landelijk dagblad, 2001-2005

	Telegraaf	Volkscrant	Trouw	AD	NRC	Totaal
2001-2004	27	12	7	4	9	59
2005	41	8	10	12	6	77
Totaal	68	20	17	16	15	136

naar: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO), *Ontsnappen aan medialogica: tbs in de maatschappelijke beeldvorming.* – Den Haag: RMO, 2006.

tabel 2

Ernstige delicten door tbs-ers, 2001-2005

	Aantal delicten
2001-2004	43
2005	10
Totaal	53

naar: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO), *Ontsnappen aan medialogica: tbs in de maatschappelijke beeldvorming.* – Den Haag: RMO, 2006.

tekst 4

Cijfers recidive boterzacht

Tbs'er laat zich niet vangen

5 **Na tachtig jaar tbs bestaat er nog steeds geen landelijk onderzoek naar de effecten van de behandeling. Mogelijk zal de 'parlementaire onderzoekscommissie tbs-stelsel', die een dezer dagen met een rapport komt, aandringen op zo'n onderzoek.**

door Astrid Smit

10 Pyromanen, verkrachters, moordenaars. Jaarlijks worden in Nederland zo'n zestienhonderd tbs'ers behandeld. (...)

15 Toch weet niemand hoe effectief die kostbare tbs-behandeling is. Wat is de meerwaarde boven een gevangenisstraf?

20 Al jaren schermen de tbs-instellingen met positieve recidivecijfers. (...) Volgens Corine de Ruiter, hoogleraar forensische psychologie aan de Universiteit van Maastricht en onderzoeker aan het Trimbosinstituut, zijn die cijfers van de instellingen echter boterzacht.

25 De Ruiter verbaast zich erover dat tbs-klinieken nooit systematisch hebben onderzocht welke behandeling voor

- welke delinquent geschikt is en wat het effect is van een behandeling. (...)
- 30 Martien Philipse, onderzoeker bij de Pompekliniek in Nijmegen waar tweehonderd patiënten in behandeling zijn, bevestigt dit beeld. “Empirisch onderzoek heeft inderdaad nooit bovenaan
- 35 het lijstje van behandelaars gestaan. Dat geldt overigens niet alleen voor de tbs-instellingen, maar voor de hele psychiatrie.” (...)
- 40 Toch is er wel degelijk empirisch onderzoek te doen naar het effect van een tbs-behandeling, aldus Philipse. “Delinquenten in gevangenissen die vergelijkbare delicten hebben gepleegd als tbs’ers, maar daarvoor toch
- 45 geen tbs hebben gekregen, kunnen worden vergeleken met delinquenten in tbs-klinieken. Ook kun je twee verschillende behandelingen onder één type delinquenten, bijvoorbeeld
- 50 verkrachters, met elkaar vergelijken. Zulk onderzoek vindt al plaats.”
- Philipse vindt dat er wat dat betreft in de afgelopen vijf jaar al veel is veranderd. “Het feit dat ik – samen met
- 55 drie andere onderzoekers – onderzoek kan doen in de Pompekliniek, is daar al een voorbeeld van. Ook in andere tbs-instellingen zijn nu onderzoekers werkzaam. We zijn op de goede weg.”
- 60 **Doodzonde**
- Losse initiatieven, noemt De Ruiter de onderzoeken. “Wil je echt iets verbeteren, dan moeten tbs-instellingen hun krachten bundelen. Een onderzoeks-
- 65 populatie van zestienhonderd mensen is tenslotte maar klein. Om statistisch significante resultaten te krijgen, heb je de hele populatie nodig.” Daarnaast moeten de instituten dezelfde proto-
- 70 collen volgen, zodat de behandelingen vergelijkbaar zijn, vindt De Ruiter. Zij pleit voor een landelijk onderzoeksprogramma, aangejaagd door de overheid.

bron: Astrid Smit, Tbs'er laat zich niet vangen, Intermediair, 11 mei 2006.

Opgave 1 Tbs ter discussie

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 4 en tabel 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op 7 juni 2005 ontsnapt tbs-patiënt Willem S. tijdens verlof aan het toezicht van zijn begeleider. Wanneer hij kort daarna een bejaarde man vermoordt, is de politiek in rep en roer. Het is in een jaar tijd de tweede keer dat een tbs-patiënt ontsnapt en vervolgens een ernstig misdrijf pleegt. De minister van Justitie wordt ter verantwoording geroepen door de Tweede Kamer. Net als de vorige keer wordt een motie van afkeuring ingediend wegens het kennelijk falende tbs-beleid. Deze motie krijgt ook nu geen meerderheid, maar een ruime meerderheid van de Tweede Kamer besluit op 16 juni 2005 wel tot een parlementair onderzoek.

Op 13 oktober 2005 wordt de tijdelijke onderzoekscommissie tbs geïnstalleerd door de voorzitter van de Tweede Kamer. Op 16 mei 2006 publiceert deze commissie haar eindverslag: 'Tbs, vandaag over gisteren en morgen'.

Tekst 2 bestaat uit passages uit hoofdstuk 1 van dit eindverslag. Een onderdeel van het eindverslag is het door de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) in opdracht van de commissie geschreven rapport 'Ontsnappen aan medialogica, tbs in de maatschappelijke beeldvorming'.

Tekst 3 en de tabellen 1 en 2 zijn afkomstig uit het rapport van de RMO.

Op 11 mei 2006 verschijnt in het weekblad *Intermediair* een artikel over het onderzoek naar de effecten van tbs-behandelingen (tekst 4). In dit artikel wordt uitgelegd wat tbs is (tekst 1).

Deze opgave bevat vragen die gaan over de domeinen Criminaliteit & rechtsstaat, Politieke besluitvorming, Massamedia en subdomein Onderzoeksvaardigheden.

Lees tekst 1.

Het parlement besluit tot het instellen van een parlementair onderzoek naar het tbs-stelsel. Kennelijk worden de doelen van tbs onvoldoende gerealiseerd.

- 2p 1 Welke twee doelen van tbs kun je afleiden uit tekst 1?
Geef per doel een verwijzing naar de tekst.

Lees regels 1 tot en met 17 van tekst 2.

De commissie heeft het over "de ultieme taak van het parlement" (regels 4-5).

- 2p 2 Leg uit waar de commissie naar verwijst wanneer zij spreekt over de 'ultieme taak van het parlement'.

Lees regels 18 tot en met 48.

De commissie verwijst naar kritische uitspraken van voormalig minister van Justitie Korthals over de huidige politieke cultuur in de Kamer. Daarvan worden in de tekst twee voorbeelden gegeven.

- 2p 3 Leg uit dat de uitspraken van voormalig minister Korthals gaan over 'politieke cultuur'.

- Zie de regels 45 tot en met 48.*
- 2p **4** Leg uit waarom zittende ministers niet makkelijk openlijke kritiek op de Tweede Kamer uiten.

De vragen 5 tot en met 8 gaan over het domein Massamedia en hebben betrekking op tekst 3 en de tabellen 1 en 2.

- Aan de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) is gevraagd de commissie te adviseren over het thema 'tbs in de maatschappelijke beeldvorming'. In het RMO-rapport wordt ingegaan op de 'framing' van de berichtgeving door de media. In tekst 3 is te lezen dat het rapport twee frames onderscheidt.
- 1p **5** Geef een definitie van 'framing'.
- 2p **6** Leg uit hoe de media volgens de framingtheorie de publieke opinie en politieke besluitvorming inzake tbs kunnen beïnvloeden.

Bekijk tabel 1.

- In tabel 1 staan de namen van een aantal landelijke kranten. *De Volkskrant*, *Trouw* en *NRC Handelsblad* behoren tot een andere categorie kranten dan *De Telegraaf* en het *AD*. *De Telegraaf* heeft de hoogste score aan krantenkoppen over incidenten door tbs'ers.
- 2p **7** Geef een verklaring van deze hoge score op grond van de categorie kranten waartoe *De Telegraaf* behoort.

Bekijk de tabellen 1 en 2.

- Tabel 1 en tabel 2 gaan beide over de tijdsperiode 2001-2005. Het is interessant om de gegevens van 2005 te vergelijken met de gegevens over de periode 2001-2004. In het RMO-rapport wordt de vraag opgeworpen of het grote aantal krantenkoppen in 2005 (77) veroorzaakt kan zijn door hypevorming.
- 2p **8** Beschrijf eerst wat hypevorming is. Leg met behulp van de gegevens uit de tabellen 1 en 2 uit of hier sprake is van hypevorming.

De vragen 9 en 10 gaan over het domein Criminaliteit en rechtsstaat.

- Het strafrecht is in de loop van de tijd beïnvloed door verschillende denkrichtingen. Deze zijn gebaseerd op bepaalde visies op de mens. Er worden twee scholen onderscheiden: de klassieke school en de moderne school.
- 4p **9** Leg uit welke school de beste onderbouwing biedt voor het opleggen van tbs als maatregel.

In één van de aanbevelingen van het eindverslag pleit de parlementaire commissie voor vergroting van de wettelijke mogelijkheden voor dwangmedicatie. Daarbij vermeldt ze het volgende: “De commissie realiseert zich dat dwangmedicatie een verstreckende wettelijke bevoegdheid is van behandelaars jegens hun patiënten. De commissie beseft dat artikel 11 (integriteit van het menselijk lichaam) dat in historisch opzicht recent aan de Grondwet is toegevoegd, spanning kan opleveren met een dergelijke wettelijke bevoegdheid.”

Bij het toepassen van dwangmedicatie met betrekking tot tbs komen enkele beginselen van de rechtsstaat met elkaar in botsing. Vooral de gedwongen inname van bepaalde medicijnen staat op gespannen voet met bepaalde beginselen van de rechtsstaat.

- 4p 10 Leg uit welke beginselen van de rechtsstaat bij het toepassen van dwangmedicatie op tbs-patiënten met elkaar botsen.

De vragen 11 tot en met 13 hebben betrekking op subdomein Onderzoeksvaardigheden.

Onderzoek en tbs

In één van de aanbevelingen van het eindverslag pleit de parlementaire commissie voor een meerjarig onderzoeksprogramma naar de effectiviteit van behandelingen in het kader van tbs. Op 11 mei 2006 – een maand voordat het eindverslag van de commissie wordt gepubliceerd – verschijnt in het weekblad *Intermediair* een artikel over onderzoek naar de effecten van tbs-behandelingen (tekst 4). In dit artikel wordt ingegaan op de voorwaarden waaraan goed onderzoek naar de effecten van behandeling in het kader van tbs moet voldoen.

Lees tekst 4.

In de tekst wordt gesproken over empirisch onderzoek. Bij empirisch onderzoek onderscheidt men veelal onafhankelijke en afhankelijke variabelen.

- 1p 11 Noem de onafhankelijke variabele in het onderzoek dat besproken wordt in de genoemde tekst.
- 2p 12 Leg uit waarom een controlegroep nodig is om vast te kunnen stellen of er waarneembare effecten van de tbs-behandeling zijn.

“Om statistisch significante resultaten te krijgen, heb je de hele populatie nodig”, aldus hoogleraar Corine de Ruiter. (regel 66-68 van tekst 4)

- 1p 13 Wat wordt in dit verband bedoeld met 'statistisch significante resultaten'?

Opgave 2 Tweede Kamerverkiezingen 2006 en kabinetsformatie

tekst 5

Het tweede kabinet-Balkenende (CDA, VVD, D66) trad aan op 27 mei 2003. Op 30 juni 2006 bood minister-president Balkenende het ontslag van het kabinet aan na een kabinetscrisis rond het VVD-kamerlid Ayaan Hirsi Ali. Deze crisis leidde tot de val van het kabinet-Balkenende II en de formatie van het rompkabinet-Balkenende III (CDA, VVD). De crisis vond plaats in juni 2006 en vond haar ontknoping op de 29ste van die maand. Regeringspartij D66 steunde een motie van afkeuring van de oppositie. Toen de motie verworpen werd, zegde D66 de steun aan het gehele kabinet op. En stapten de D66-ministers uit het kabinet.

bron: naar Wikipedia

tabel 3

Tweede Kamerverkiezingen 2006 in Nederland

Partij	Aantal stemmen	Percentage	Zetels
Christen Democratisch Appèl (CDA)	2.608.573	27	41
Partij van de Arbeid (PvdA)	2.085.077	22	33
SP (Socialistische Partij)	1.630.803	17	25
VVD	1.443.312	15	22
Groep Wilders / Partij voor de Vrijheid	579.490	6	9
GROENLINKS	453.054	5	7
ChristenUnie	390.969	4	6
Democraten 66 (D66)	193.232	2	3
Partij voor de Dieren	179.988	2	2
Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)	153.266	1	2
EénNL	62.829	0	0
Fortuyn	20.956	0	0
VERENIGDE SENIOREN PARTIJ	12.522	0	0
Ad Bos Collectief	5.149	0	0
PVN - Partij voor Nederland	5.010	0	0
Lijst Potmis	4.339	0	0
(...)			
Geldige stemmen	9.838.683	100	
Blanco	16.315		
Aantal kiesgerechtigden	12.264.503		
Opkomst	9.854.998	80	

bron: naar de site van de Kiesraad, www.verkiezingsuitslagen.aspx

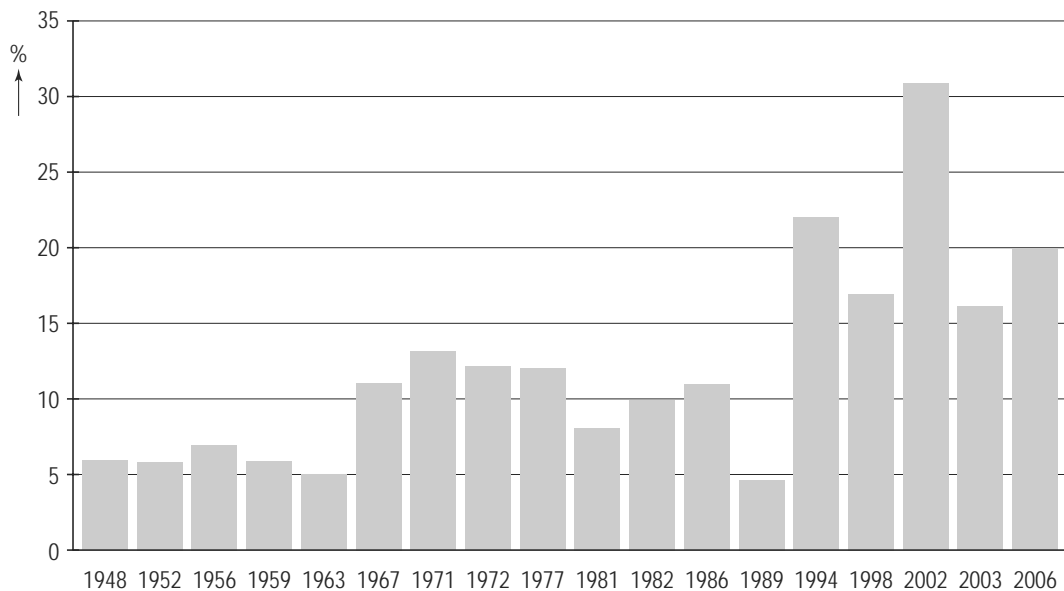
tekst 6

Artikel 4, Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden

Iedere Nederlander heeft gelijkelijk recht de leden van algemeen vertegenwoordigende organen te verkiezen alsmede tot lid van deze organen te worden verkozen, behoudens bij de wet gestelde beperkingen en uitzonderingen.

figuur 1

Volatiliteit Nederland 1948-2006

bron: *Maatschappij & Politiek*, december 2006

tabel 4

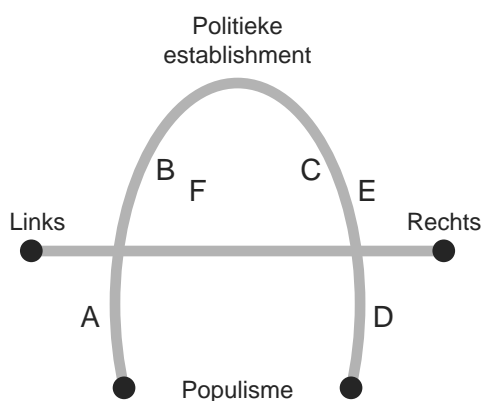
Uitslagen 2003 en 2006

Zetelaantallen op basis van Scholierenverkiezingen (SV) en Tweede Kamerverkiezingen (TK) in 2003 en 2006

Partij	SV 2003	SV 2006	TK 2003	TK 2006
CDA	23	20	44	41
PvdA	41	31	42	33
VVD	23	19	28	22
SP	13	31	9	25
Fortuyn	10	2	8	0
GroenLinks	16	13	8	7
D66	7	4	6	3
ChristenUnie	3	5	3	6
SGP	3	2	2	2
PvdD	3	6	0	2
PvdV	-	16	-	9
EénNL	-	1	-	0
overige partijen	8	0	0	0

bron: Maatschappij & Politiek, december 2006

figuur 2

bron: Maatschappij & Politiek, december 2006

spotprent 1

bron: Leids Dagblad, 19 december 2006

spotprent 2

bron: Leids Dagblad, 6 februari 2007

Opgave 2 Tweede Kamerverkiezingen 2006 en kabinetsformatie

Bij deze opgave horen de teksten 5 en 6, de tabellen 3 en 4, de figuren 1 en 2 en de spotprenten 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op woensdag 22 november 2006 vonden Tweede Kamerverkiezingen plaats. In tabel 3 staat de uitslag van deze verkiezingen. De verkiezingen werden uitgeschreven door het kabinet-Balkenende III (CDA en VVD) nadat het kabinet-Balkenende II (CDA, VVD en D66) in juni 2006 viel (zie tekst 5).

Op 25 november heeft de koningin een verkenners benoemd: de CDA'er Rein Jan Hoekstra, lid van de Raad van State. Op basis van gesprekken met alle fractievoorzitters besloot Hoekstra verder te gaan praten met de fractievoorzitters Balkenende, Bos en Marijnissen over de vorming van een coalitie van CDA, PvdA en SP. Na het mislukken van deze gesprekken benoemde koningin Beatrix op 20 december Herman Wijffels (CDA) als informateur. Onder zijn leiding gingen CDA, PvdA en de ChristenUnie onderhandelen over een nieuw kabinet. Na 91 dagen volgend op de verkiezingen – 22 februari 2007 – stond het nieuwe kabinet met koningin Beatrix op het bordes van paleis Huis ten Bosch.

Lees tekst 5.

Door het opstappen van de D66-ministers was er feitelijk sprake van een minderheidskabinet, zonder dat er sprake was van een conflict met de Tweede Kamer. Als een van de regeringspartijen zich terugtrekt, leidt dat (bijna) onherroepelijk tot een kabinetscrisis en nieuwe verkiezingen.

Nieuwe, vervroegde verkiezingen zijn ook noodzakelijk als er een conflict is tussen kabinet en parlement.

- 1p **14** Leg uit dat in Nederland een conflict tussen kabinet en parlement dat uitloopt op een kabinetscrisis (die niet wordt gelijmd) leidt tot nieuwe verkiezingen.
- 2p **15** Leg uit dat een conflict in de Verenigde Staten tussen president en zijn regering enerzijds en Congres (parlement) anderzijds **niet** leidt tot nieuwe verkiezingen.

Maak gebruik van tabel 3.

Nederland kent als kiesstelsel een stelsel van evenredige vertegenwoordiging.

- 2p **16** Welke kenmerken van dit stelsel zijn te herkennen in tabel 3? Noem er twee.

Lees tekst 6.

Artikel 4 van de Grondwet vormt de grondwettelijke basis van het kiesrecht. Voor vrije verkiezingen zijn ook andere grondrechten onontbeerlijk.

- 2p **17** Noem drie andere grondrechten die de grondslag vormen voor vrije verkiezingen.

Maak gebruik van figuur 1.

Volatiliteit geeft aan in welke mate de steun voor verschillende politieke partijen van verkiezing tot verkiezing verandert. Figuur 1 laat zien dat bij de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november 2006 van de 150 Kamerzetels ruim 20 procent wisselde van partij (om precies te zijn 31 zetels). In 2003 was dat 16 procent (is 24 zetels).

- 4p **18** Geef een verklaring voor de hoge volatiliteit over de periode 1967-2006 aan de hand van twee veranderingen in de maatschappelijk-politieke cultuur van Nederland.

Maak voor vraag 19 en 20 gebruik van figuur 2 en tabel 4.

Socioloog en publicist Dick Pels stelt voor de gebruikelijke dimensies links en rechts aan te vullen met een nieuwe dimensie: populisme – politiek establishment. Een aantal politieke partijen zet zich af tegen de bestaande partijen. De bestaande partijen noemt Pels het politieke establishment en de partijen die zich daartegen afzetten populistische partijen. Pels heeft deze twee dimensies samengebracht in een 'hoefijzermodel'. Met dit model kun je de verkiezingsuitslag van 2006 analyseren.

- 2p **19** Noteer welke politieke partijen staan op de letters A, B, C, D, E en F in figuur 2. Ga uit van de volgende partijen: CDA, D66, Partij voor de Vrijheid, PvdA, SP en VVD.

Ga uit van de partijen die staan op de letters A en D enerzijds en die staan op de letters B en C anderzijds.

- 2p **20** Welke twee conclusies kun je trekken als je kijkt naar deze vier posities in figuur 2 en de gegevens in tabel 4.

Bekijk de spotprenten 1 en 2.

Politiek tekenaar Tom Janssen legde zijn visie op de kabinetsformatie op twee verschillende momenten vast: spotprent 1 (van 19 december 2006) en spotprent 2 (van 6 februari 2007).

- 4p **21** Leg de boodschap van beide spotprenten uit voor die twee momenten van de kabinetsformatie.

Opgave 3 GroenLinks en Partij voor de Vrijheid over criminaliteit

tekst 7

GroenLinks: Standpunt Jeugdcriminaliteit

- GroenLinks wil de jeugdcriminaliteit aanpakken door te voorkomen dat jongeren het verkeerde pad kiezen. GroenLinks wil daarom meer
- 5 investeren in onderwijs, opvoedingsondersteuning en jeugdagenten. Succesvolle projecten die jongeren weer kansen geven, moeten worden uitgebreid.
- 10 GroenLinks maakt zich zorgen over het toenemende aantal jongeren dat misdrijven pleegt. Dat komt vaak door een combinatie van weinig kansen op school en op werk, conflicten thuis of
- 15 op school en door discriminatie. (...) Veel mensen zijn ooit wel eens slachtoffer geworden van overlast of van criminaliteit. Met name bewoners van grootstedelijke achterstandswijken zijn
- 20 vaak de criminele klos. Als de woonwijk ook nog eens verloedert en sociale voorzieningen zoals winkels, buurthuizen en speeltuinen ontbreken,
- 25 dan ontstaat al gauw een verziekte sfeer. Dat los je niet op met camera-toezicht, preventief fouilleren en mensen lukraak naar hun identiteitsbewijs vragen. Dat stigmatiseert mensen en wijken en bevordert de sociale samenhang allerminst. (...)
- 30 GroenLinks bestrijdt criminaliteit door een slimme mix van preventie en repressie. Naast verbetering van de leefomgeving en het verhogen van het toezicht moet de pakkans voor ernstige delicten fors omhoog. Dat schrikt potentiële criminelen meer af dan dreigen met hogere straffen.
- 35 Politieagenten moeten meer op straat surveilleren. Daarvoor hoeft het aantal politieagenten niet te worden uitgebreid. Door de productie van cannabisproducten te reguleren komt een enorme politiecapaciteit vrij voor surveillancetaken. (...)
- 40
- 45

bron: Verkiezingsprogramma GroenLinks, oktober 2006

tekst 8

Partij voor de Vrijheid: Justitie en politie met ambitie

- Voor een effectieve aanpak van de criminaliteit. Een klein groepje hele actieve criminelen pleegt in verhouding veel criminaliteit.
- 5 Een kleine 5% van de daders is verantwoordelijk voor meer dan 30% van het totale aantal veroordelingen.
- 10
- 15
- Groep Wilders / Partij voor de Vrijheid (PVV) wil dat deze 5% afdoende wordt
- aangepakt. Alleen al daardoor kan de criminaliteit in Nederland met circa 1/3 worden verminderd. Onze ambities gaan echter verder. Goedwillende Nederlanders willen bevrijd worden van de hoge criminaliteit in ons land. (...). Zij willen vrij en veilig zijn in hun woning, in het openbaar vervoer, als zij uitgaan, sporten, hun beroep uitoefenen enz. enz.

(...)
20 Groep Wilders / Partij voor de Vrijheid
is van mening dat de toegenomen
inspanningen om vaker straffen op te
leggen waardering verdienen maar dat
een aanzienlijke vermindering van
25 criminaliteit alleen bereikt kan worden
door strenger te straffen. Voor zware
misdadigers moet geen begrip worden
getoond; “zero tolerance” dient de
kernwaarde te zijn van de aanpak van
30 de criminaliteit.

(...)
Het is voor de categorie plegers van
ernstige misdrijven daarom nood-
zakelijk en ook maatschappelijk ge-
wenst dat wordt overgegaan tot de
35 volgende maatregelen:
Invoering van onvoorwaardelijk op te
leggen minimumstraffen die er niet om
liegen en een substantiële verhoging
van de maximumstraffen.
(...)

bron: Verkiezingsprogramma Partij voor de Vrijheid, oktober 2006

Opgave 3 GroenLinks en Partij voor de Vrijheid over criminaliteit

Bij deze opgave horen de teksten 7 en 8 uit het bronnenboekje.

Bestrijding van criminaliteit was een belangrijk thema in de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november 2006. In deze opgave staan twee teksten uit verkiezingsprogramma's van GroenLinks en Partij voor de Vrijheid die verschillende oplossingen aandragen bij de aanpak van criminaliteit.

Lees tekst 7.

- 3p **22** Leg uit dat de aanpak van criminaliteit die GroenLinks voorstaat, ondersteund kan worden met de bindingstheorie van criminoloog Hirschi.

Naast de bindingstheorie bestaan er andere theorieën over de verklaringen van oorzaken van criminaliteit. In de tekst wordt gesproken over bewoners in grootstedelijke achterstandswijken (regels 18-19). In deze wijken, waar vooral burgers uit de laagste inkomensgroepen wonen, komt relatief veel criminaliteit voor.

- 3p **23** Geef met behulp van de anomietheorie van socioloog Robert Merton een verklaring voor het gegeven dat in grootstedelijke achterstandswijken relatief veel criminaliteit voorkomt.

Zie tekst 7.

In de tekst staat een voorbeeld van strafbaar gedrag dat volgens GroenLinks niet strafwaardig zou moeten zijn.

- 1p **24** Welk gedrag zou volgens GroenLinks niet strafwaardig moeten zijn?

GroenLinks stelt dat cameratoezicht, preventief fouilleren en mensen lukraak vragen naar hun identiteitsbewijs de sociale samenhang allerminst bevorderen (regels 25-30). Een ander woord voor sociale samenhang is sociale cohesie.

- 2p **25** Wat wordt in dit verband met sociale cohesie bedoeld?

Lees tekst 8.

De Partij voor de Vrijheid pleit voor de invoering van minimumstraffen (regels 36-37).

Als het Wetboek van Strafrecht minimumstraffen zou bevatten dan kan de rechter minder rekening houden met een bepaald uitgangspunt van het opleggen van straf.

- 1p **26** Welk uitgangspunt is dat?

Maak gebruik van tekst 7 en 8.

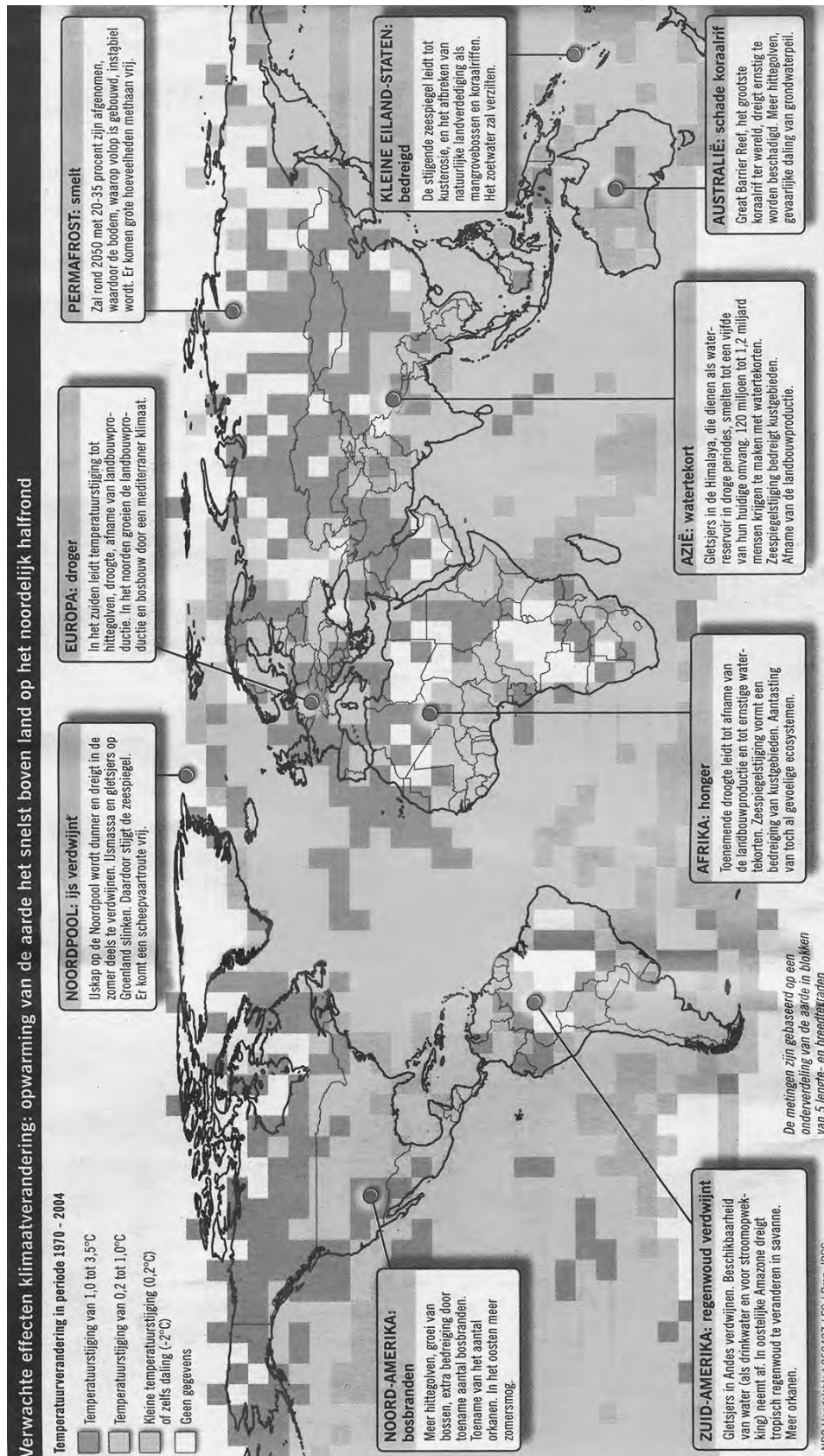
Na vergelijking van de teksten van GroenLinks en van de Partij voor de Vrijheid kun je concluderen dat beide partijen een heel andere aanpak van de bestrijding van criminaliteit voorstaan. Hun standpunten over de aanpak van criminaliteit zijn illustratief voor de plaats die beide partijen innemen in het politieke spectrum.

- 4p **27** Leg voor GroenLinks uit dat haar opvatting over het bestrijden van criminaliteit past bij haar plaats in het politieke spectrum. En doe hetzelfde voor Partij voor de Vrijheid. Illustreer je uitleg met een citaat uit of een verwijzing naar beide teksten.

Opgave 4 Een dramatisch klimaatrapport

afbeelding 1

bron: NRC Handelsblad, 6 april 2007

tekst 9

Droogte neemt toe in toch al kwetsbare gebieden

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 6 april. Toenemende
droogte in toch al kwetsbare ge-
bieden en een ongekend verlies aan
5 biodiversiteit zullen de komende
decennia het wereldbeeld bepalen.
Ze zijn het gevolg van de klimaat-
verandering, en de effecten zijn nu
al duidelijk zichtbaar.
10 Over die conclusies heeft een werk-
groep van de IPCC, het panel van de
Verenigde Naties voor klimaat-

verandering, vanochtend overeen-
stemming bereikt. (...)

15 Het rapport is het tweede in een serie
van drie die de IPCC dit jaar publi-
ceert. In februari werden broeikas-
effect en de klimaatverandering zelf
beschreven. In mei worden maat-
20 regelen voorgesteld.

Het nieuwe rapport beschrijft de ge-
volgen van klimaatverandering voor de
natuur en voor het dagelijks leven van
de mens. (zie afbeelding 1).

bron: NRC Handelsblad, 6 april 2007

tekst 10

Klimaatverandering op agenda Veiligheidsraad

New York, 5 april. - De Veiligheidsraad
van de Verenigde Naties zal zich deze
maand voor het eerst buigen over de
politieke gevolgen van klimaatver-
5 andering. Dat heeft de ambassadeur
van Groot-Brittannië, in april voorzitter
van de Raad, gisteren aangekondigd.

Ambassadeur Emyr Jones Parry zei
dat minister van Buitenlandse Zaken

10 Margaret Beckett op 17 april naar New
York komt om persoonlijk een speciale
zitting van de Raad over het klimaat te
leiden.(...)
(Reuters, AP)

bron: NRC Handelsblad, 6 april 2007

tekst 11

EU-lidstaten moeten werk maken van de milieuambities die Brussel heeft

Europa moet in 2020 zijn uitstoot van
broeikasgassen met 20 procent heb-
ben verminderd, aldus het plan dat de
Europese Commissie gisteren presen-
5 teerde. De ambitie is er, en geen dag
te vroeg.
Gevoel voor timing kan Brussel niet
ontzegd worden. Klimaatverandering
begint voet aan de grond te krijgen in
10 de publieke opinie. Geholpen door

bevlogen sprekers en filmmakers uit
een groot land dat nog naar hartelust
broeikasgassen uitstoot. Geholpen
door een winter die zo zacht is dat
15 zelfs de voorzichtigste weerman het
woord broeikas in de mond neemt. En
misschien nog om een dozijn andere
redenen, maar het klimaat is onder-
werp van gesprek. (...)

Eindexamen maatschappijleer vwo 2008-I

havovwo.nl

- 20 Een goed moment om te roepen dat het roer om moet. De afspraken die eerder in Kyoto werden gemaakt over de beperking van de uitstoot van broeikasgassen hebben Europa al in de goede richting geduwd. Maar andere landen, met name de VS, volgden niet.
- 30 Het Europese bedrijfsleven begon te klagen over concurrentievervalsing en wilde een eind aan de eigen Europese koers. Het is goed dat de Europese Commissie niet toegeeft aan die druk, maar de ambities juist verhoogt. (...).

bron: Trouw, de Verdieping, reactie van een lezer, 11 januari 2007

Opgave 4 Een dramatisch klimaatrapport

Bij deze opgave horen afbeelding 1 en de teksten 9 tot en met 11 uit het bronnenboekje.

Begin april 2007 is een rapport van een werkgroep van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), de klimaatorganisatie van de Verenigde Naties (VN), gepubliceerd in Brussel.

Lees tekst 9 en tekst 10 en bekijk afbeelding 1.

De ambassadeur van Groot-Brittannië in de Veiligheidsraad wil het onderwerp van de klimaatverandering voorleggen aan de Veiligheidsraad.

- 2p **28** Leg uit waarom de ambassadeur met dit voorstel komt. Ga uit van de hoofdtaak van de Veiligheidsraad. Betrek in je uitleg gegevens uit afbeelding 1.

Lees tekst 11.

De Europese Commissie heeft twee taken in de besluitvorming van de Europese Unie. In tekst 11 is één taak van de Europese Commissie te herkennen.

- 2p **29** Welke taak is dat? Noem ook een andere taak van de Europese Commissie.

Zie de regels 20 tot en met 30 van tekst 11.

“Maar andere landen, met name de VS, volgden niet.”

Het ‘prisoner’s dilemma’ geeft een verklaring voor het feit dat een staat als bijvoorbeeld de VS weinig of geen actie heeft ondernomen om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan.

- 3p **30** Leg met behulp van het ‘prisoner’s dilemma’ uit hoe het komt dat een internationale aanpak van het probleem van de uitstoot van broeikasgassen maar moeizaam van de grond komt.

Opgave 5 Valkuilen bij verslaggeving

tekst 12

‘Natuurlijk, maar praat vooral over de valkuilen van het vak’

Joris Luyendijk

(...) Volgens mij wordt de beeldvorming over het Midden-Oosten door vijf mechanismen vertekend. Misschien zijn het er meer, maar deze vijf zorgen al voor een beeld dat gefilterd, vervormd, gemanipuleerd, partijdig en versimpeld is. Deze vertekeningen ontstaan niet door gebrek aan inzet of deskundigheid, maar vloeien voort uit de beperkingen waarmee journalisten werken, zowel bij het verzamelen als bij het presenteren van informatie. Hierover moeten we veel opener worden, zodat kijkers, lezers en luisteraars ook weten en begrijpen wat we allemaal niet begrijpen en niet weten.

1 Gefilterd

Ten eerste geeft alle nieuws een gefilterd beeld, dat wil zeggen dat veel buiten beeld moet blijven. Nieuws is wat afwijkt van het alledaagse, de uitzondering op de regel. Het probleem is: hoe kan de gemiddelde Nederlander enig benul hebben van het alledaagse in Egypte of Soedan? Vandaar de clichés over Afrika en de zielige kindertjes en van Arabieren als

boze baarden. Wie steeds de uitzondering ziet, gaat die onbewust aanzien voor de regel.

2 Vervormd

Nieuws over de Arabische wereld is ook vervormd, want hetgeen wel in beeld komt is vaak iets anders dan het lijkt. Arabische landen zijn politiestaten. Mensen zijn geen burgers maar onderdanen, ze hebben geen rechtszekerheid en de overheid is een soort kolossale maffia. (...) Eigenlijk zou nieuws over de Arabische wereld steeds dit gegeven centraal moeten stellen, zoals nieuws over Oost-Europa tijdens de Koude Oorlog altijd duidelijk maakte dat die samenlevingen onder een soort bezetting leefden.

Maar wat moet de westerse journalistiek omwille van de begrijpelijkheid doen? Die spreekt van president Mubarak, van het Jordaanse parlement, van een Saoedische krant. Zo impliceer je dat het systeem hier niet wezenlijk verschilt van het systeem daar, zeker als je ook nog spreekt van een demonstratie op het moment dat

ergens in een politiestaat een paar mensen een vlag verbranden. Dan is het een kleine stap naar het idee van massale moslimwoede over Deense cartoons of een pauselijke uitspraak. Misschien was die massale woede er, we kunnen het niet weten. (...)

3 Gemanipuleerd

Nieuws is ook gemanipuleerd, want partijen weten dat beeldvorming over de werkelijkheid van invloed is op die werkelijkheid. Westerse regeringen besteden jaarlijks tientallen miljoenen bij publicrelationbureaus om redacties te manipuleren, en de geschiedenis barst van de geslaagde voorbeelden. Niet-westerse regeringen laten zich evenmin onbetuigd, bijvoorbeeld door journalisten visa te weigeren of erger. Het Russische leger maakte in een paar jaar in Tsjetsjenië meer burger-slachtoffers dan Israël in zestig jaar onder de Palestijnen. Maar anders dan Israël vermoordt Rusland journalisten die hiervan verslag doen, en horen we er zelden over. Ook dat is geslaagde manipulatie.

4 Partijdig

Manipulatie beïnvloedt niet alleen de berichtgeving, het doet dit ook in ongelijke mate, met als gevolg partij-dige verslaggeving. Journalistiek bedient zich van hoor en wederhoor, maar wat als de ene partij zich beter kan laten horen dan de andere? En wat als de andere partij helemaal geen

woordvoerders heeft? Ooit een woordvoerder van Al-Qaeda gezien bij hoor en wederhoor? Van de Talibaan? En over welke vragen pleeg je hoor en wederhoor? Waarom vraag je de Palestijnse woordvoerder wel of hij genoeg doet tegen de terreur maar zijn Israëlische collega niet of hij genoeg doet tegen de bezetting?

Nieuws is verder partijdig omdat de onvermijdelijke selectie van onderwerpen, invalshoeken en woorden subjectief is. Waarom zijn drie Israëlische doden wel nieuws, maar driehonderd Bangladeshi niet? Feit en opinie scheiden klinkt mooi, maar welke feiten presenteert je, vanuit welke invalshoek en met welk vocabulaire? Bij conflicten zijn alle termen beladen, en afhankelijk van wiens woorden je gebruikt, vertel je het verhaal uit diens perspectief. Je kunt niet zeggen: vandaag trok het Israëlische verdedigingsleger/het Israëlische leger/het Zionistische bezettingsleger zich terug uit één procent van de bevrijde/bezette/betwiste gebieden.

5 Versimpeld

Ten slotte is het nieuws versimpeld, omdat het grote publiek na een paar minuten afhaakt en omdat nationalistische verslaggeving beter verkoopt dan zelfkritische. En hoofdredacteuren worden primair afgerekend op kijk-, luister- en oplagecijfers. (...)

bron: NRC Handelsblad, 24 februari 2007

Opgave 5 Valkuilen bij verslaggeving

Bij deze opgave hoort tekst 12 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2006 verscheen er van de voormalige Midden-Oostencorrespondent van *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, het *Radio 1-Journaal* en het *NOS-Journaal* Joris Luyendijk een boek over beeldvorming over het Midden-Oosten als gevolg van bepaalde journalistieke mechanismen. Het boek heet 'Het zijn net mensen: Beelden uit het Midden-Oosten' en het is een bestseller. In *NRC Handelsblad* van 24 februari 2007 geeft Luyendijk verkort zijn analyse over journalistieke beeldvorming.

Lees de regels 1 tot en met 31 van tekst 12.

- 2p **31** In paragraaf 1 'Gefilterd' geeft Luyendijk voorbeelden van stereotypering. Leg uit dat we bij die voorbeelden kunnen spreken van stereotypering.

Lees de regels 32 tot en met 62.

Massamedia kunnen meerdere maatschappelijke functies vervullen. De informerende functie is daar één van. Binnen de informerende functie zelf onderscheidt men meerdere (sub)functies. Volgens Luyendijk worden de media in de Arabische wereld bij het uitoefenen van de informerende functie belemmerd door de machthebbers.

- 3p **32** Leg uit welke drie informerende functies de media in de Arabische wereld volgens Luyendijk **niet** adequaat kunnen vervullen.

Lees verder de regels 63 tot en met 127.

Luyendijk beschrijft vijf mechanismen die zorgen voor de vertekening van de werkelijkheid.

- 2p **33** Uit welk mechanisme kun je afleiden dat de westerse verslaggeving wordt beïnvloed door de marktgerichtheid van de verschillende westerse massamedia? Geef een passend citaat en leg je antwoord uit.

Luyendijk schetst een aantal mechanismen die tot een vertekening van de werkelijkheid leiden, zelfs als ervaren en bekwame journalisten hun uiterste best doen om een getrouw beeld van die werkelijkheid te geven.

Om een zo getrouw mogelijk beeld van de werkelijkheid weer te geven, dienen verslaggevers zich aan bepaalde journalistieke normen te houden. Bij het bespreken van het vierde mechanisme 'partijdigheid' maakt hij duidelijk dat het voor journalisten in het Midden-Oosten zeer moeilijk is om hoor en wederhoor toe te passen en feiten en meningen te scheiden.

- 3p **34** Noem een andere journalistieke norm waaraan journalisten zich omwille van de objectiviteit dienen te houden. Leg tevens met behulp van een citaat uit wat maakt dat journalisten in Arabische landen moeilijk aan deze norm kunnen voldoen. *Let op: ga uit van de hele tekst.*

Bij één van de vijf door Luyendijk beschreven mechanismen die zorgen voor de vertekening van de werkelijkheid is er sprake van het referentiekader van de journalist.

- 2p **35** Citeer een alinea waaruit je kunt afleiden dat de verslaggeving wordt beïnvloed door het referentiekader van de journalist. Leg je antwoord uit.